

Ангажовање Републике Србије у Програму Партнерство за мир

УДК: 327.51 : 341.232.1] (497.11) : (4+7)

Мр *Мирослав Глишић*, мајор*

Чиниоци сјољнојполитичкој одлучивања ојредељују сјав Рејублике Србије јрема НАТО, ја самим јим одређују и начин њеној анијажовања у Пројраму Парјнерсјиво за мир. Да ли ће Србија бијти недовољно акјиван, акјиван или најредан јарјнер, односно држава асјираниј за члансјиво у НАТО зависи од мношјива субјекјивних и објекјивних чинилаца који ујтичу на сјољнојполитичке одлучиоце. Сјавови, вредносји и веровања сјољнојполитичких одлучилаца, са једне, као и међународно окружење, значај државе у међународном сисјему и њене сјособносји да реализује сјољнојполитички циљ, домаћи захјеве и јавно мишљење, са друје сјране, јредсјављају основне чиниоце дефинисања циљева у сјољној јолијици. Већина јих чинилаца налази се у слојженој међузависносји, чиме је ојшежано објекјивно јромшљање ојјималној начина анијажовања Рејублике Србије у Пројраму Парјнерсјиво за мир и њене даље сарадње са НАТО.

Раг јружа основу за израду јочейне мајрице изналажења јрихвалјивој нивоа сарадње Рејублике Србије са НАТО у оквиру Пројрама Парјнерсјиво за мир.¹

Кључне речи: сјољна јолијика, Пројрам Парјнерсјиво за мир, НАТО.

Увог

Северноатлантски савез (у даљем тексту: НАТО) успоставио је почетком 1994. године иницијативу под називом Програм Партнерство за мир (у даљем тексту: Партнерство за мир), ради проширења и ојачања политичке

* Аутор је запослен у Институту за стратегијска истраживања Министарства одбране Републике Србије.

¹ Раг Анијажовање Рејублике Србије у Парјнерсјиву за мир је проширена и дорађена верзија рукописа „Како би мојло да изгледа учејће Рејублике Србије у Парјнерсјиву за мир?“, који је аутор мр Мирослав Глишић написао за потребе *Водича кроз Парјнерсјиво за мир* у издању фонда ISAC 2007. године.

и војне сарадње и унапређења безбедности широм евроатлантске регије. Партнерству за мир приступиле су 33 државе у протекле две и по деценије његовог постојања. Захваљујући начелима добровољности, флексибилности, отворености, самоопредељењу и приступачности на којима се заснива Партнерство за мир, начин ангажовања државе партнера може да буде различит. Неки партнери су заинтересовани да постану чланице НАТО, док неки не желе чланство, већ само сарадњу са том политичко-војном организацијом. Од успостављања Партнерства за мир, десет држава партнера постале су чланице НАТО.² У процесу припрема за учлањење налазе се Албанија, Македонија и Хрватска. Са друге стране, поједине чланице Европске уније (Аустрија, Финска, Ирска, Шведска) и неке државе бившег Совјетског Савеза (Русија, Белорусија, ...) не показују интересовање за чланство, већ само за сарадњу са НАТО путем Партнерства за мир.

Начин ангажовања Републике Србије у Партнерству за мир условљен је бројним чиниоцима. Оптимални избор начина сарадње Републике Србије са НАТО путем Партнерства за мир захтева њихово познавање, као и сагледавање досадашњих модела ангажовања држава партнера.

Република Србија у Партнерству за мир – циљ спољне политике

У првој години постојања Партнерству за мир приступиле су 23 државе. Тадашња СР Југославија била је у дубокој изолацији, без чврстих спољнополитичких опредељења и у међународној заједници је, углавном, реаговала на збивања проистекла из грађанскога рата (заустављање оружаних сукоба у суседству, заштита око два и по милиона Срба који су остали ван граница и укидање санкција Савета безбедности Уједињених нација).

Спољна политика СР Југославије добија одређенију концепцију након потписивања Дејтонско-париског споразума. Неповољан међународни положај СР Југославије, настао услед искључења из међународних организација током грађанскога рата, условио је да се за приоритетан спољнополитички циљ дефинише повратак у Организацију уједињених нација и Организацију за сарадњу и безбедност у Европи, као и приближавање Европској унији и Савету Европе.³ Ангажовање СР Југославије у Партнерству за мир се у том периоду не помиње као спољнополитички циљ, иако је тада његова реализација могла да буде бржа и једноставнија.

Савезна Република Југославија, после октобарских промена 2000. године, почиње да спроводи нову спољнополитичку концепцију, у којој се

² Од 1994. године десет држава учесница Партнерства за мир постале су чланице НАТО: Бугарска, Чешка, Естонија, Мађарска, Летонија, Литванија, Пољска, Румунија, Словачка и Словенија.

³ Детаљније о спољној политици СР Југославије након потписивања Дејтонско-париског споразума видети у: Предраг Симић, „Спољна политика Савезне Републике Југославије – конјингуитет и промене“, Војно дело, бр. 2, 1997, стр. 9–27.

као циљ спољне политике не помиње прецизно ангажовање у Партнерству за мир, већ приближавање постојећим европским војнобезбедносним структурама.⁴ Могућност укључења у Партнерство за мир помиње се само при анализи спољнополитичких аспеката ситуације на Косову и Метохији услед позитивног развоја сарадње са НАТО у копненој зони безбедности.⁵ Приоритети спољне политике СР Југославије до 2002. године били су усмерени на излазак из изолације и повратак у међународне организације (Организацију уједињених нација, Организацију за безбедност и сарадњу у Европи, ...), али не и на предузимање конкретних корака у вези са приближавањем постојећим европским војнобезбедносним структурама.

Током 2002. године, наступила је нова фаза у реализацији спољне политике пред коју се постављају три конкретна циља: закључење Споразума о стабилизацији и придруживању Европској унији, учлањење у Савет Европе и приступање Партнерству за мир.⁶ Крајем априла исте године Савезна влада је усвојила препоруку Врховног савета одбране о покретању процеса приступања Партнерству за мир. Тадашњи министар иностраних послова Горан Свиџановић обавестио је генералног секретара НАТО-а лорда Робертсона о одлуци СР Југославије да приступи Партнерству за мир. Иако су званичници НАТО-а поздравили ову одлуку, СР Југославији није упућен позив да приступи Партнерству за мир, већ је током маја исте године добила само статус посматрача у Парламентарној скупштини те политичко-војне организације. Уместо позивнице за партнерство, СР Југославија је од генералног секретара НАТО-а добила листу захтева које је морала да испуни пре него што постане држава партнер.⁷

Без обзира на политику условљавања, преуређењем односа између Србије и Црне Горе и стварањем државне заједнице, приступање Партнерству за мир остао је спољнополитички циљ.⁸ У том периоду, међу поли-

⁴ *Експозе савезног министра за иностране послове Горана Свиџановића у Савезној скупштини СР Југославије*, 24. октобар 2001, III Концепцијски циљеви спољне политике, параграф 6.

⁵ *Исто*, IV Спољнополитичка активност СРЈ од октобра 2000, 4. Спољнополитички аспекти ситуације на КиМ, на југу Србије и односа у југословенској федерацији, параграф 4.2.

⁶ Веб сајт Министарства спољних послова Републике Србије, www.mfa.gov.yu, (преузето марта 2003. године).

⁷ Генерални секретар НАТО упутио је СР Југославији листу захтева које је требало да испуни пре него што постане чланица Партнерства за мир: (1) повлачење тужби пред Међународним кривичним судом против Белгије, Холандије, Француске, Италије, Канаде, Немачке, Велике Британије и Португалije; (2) пуна сарадња са Међународним судом у Хагу, укључујући јасан и транспарентан став тадашње Војске Југославије по том питању; (3) транспарентност односа са Републиком Српском, у складу са Дејтонским споразумом и пружање подршке снагама тадашњег СФОР-а и Канцеларији Високог представника; (4) подршка напорима међународне заједнице на Косову и Метохији, у складу са Резолуцијом 1244. СБ УН, и (5) подржавање постојећих међународних режима, укључујући санкције и резолуције СБ УН.

⁸ Детаљније о значају Партнерства за мир за државну заједницу Србија и Црна Гора у: *Експозе министра спољних послова СЦГ Вука Драшковића у Скупштини Србије и Црне Горе*, 21. децембар 2004.

тичким и војним званичницима Србије и Црне Горе владало је мишљење да би државна заједница могла да очекује пријем у Партнерство за мир на Самиту НАТО-а у Истамбулу 2004. године. Међутим, то се није десило, већ је државна заједница позвана да учествује само у одабраним активностима Партнерства за мир.⁹

Усвајањем резултата референдума о државно-правном статусу Републике Црне Горе и одлуке о проглашењу независности на седници Скупштине Црне Горе, 3. јуна 2006, престала је да постоји државна заједница, након чега су Република Србија и Република Црна Гора кренуле одвојено у евроатлантске безбедносне интеграције. Оне су, са Босном и Херцеговином, на Самиту у Риги 29. новембра 2006, позване да приступе Партнерству за мир.¹⁰ Председник Републике Србије Борис Тадић је 14. децембра 2006. године, потписао Оквирни документ чиме је Србија и формално постала учесница Партнерства за мир.

Партнерство за мир је сложена иницијатива и дефинисање спољнополитичког циља као приступање неке државе том програму није пожељно. Под циљем, укључујући и спољнополитички, у теорији и пракси свих наука и њихових дисциплина подразумева се стање – вредност која се жели достићи, а не некакви процеси, активности или задаци.¹¹ Примереније је да нека држава дефинише циљ спољне политике који се односи на ангажовање у Партнерству за мир као стање (нпр. активан учесник у Партнерству за мир, држава аспирант у Партнерству за мир), јер се њено приступање том програму завршава са потписивањем Оквирног документа. Велики број механизма сарадње и различити начини ангажовања у Партнерству за мир усложњавају ангажовање државе партнера. Изналажење начина ангажовања у Партнерству за мир након приступања, па самим тим и односа према НАТО, за сваку државу, а посебно за Републику Србију у савременим околностима, представља прави спољнополитички изазов.

У досадашњој пракси са државама партнерима НАТО је успоставио неколико начина сарадње. Како ће изгледати ангажовање Републике Србије у Партнерству за мир зависи од мноштва субјективних и објективних чинилаца спољнополитичког одлучивања.

Чиниоци спољнополитичког одлучивања о начину ангажовања Републике Србије у Партнерству за мир

Међу српским политичким званичницима постоје подељена схватања о чланству Републике Србије у НАТО, што утиче и на доношење одлуке о начину ангажовања Републике Србије у Партнерству за мир. На дефиниса-

⁹ The Istanbul Declaration: Our security in a new era, Istanbul Summit, 28 June 2004, paragraph 33.

¹⁰ Riga Summit Declaration, Riga Summit, 29 November 2006, paragraph 36.

¹¹ Војин Димитријевић и Радослав Стојановић, „Међународни односи“, *Службени лист СРЈ*, Београд, 1996, стр. 255–293, и Радован Вукадиновић, *Основи вањске политике*, Центар за културну делатност, Загреб, 1981, стр. 117–136.

ње и реализацију било којег спољнополитичког циља утиче и мноштво субјективних и објективних чинилаца.¹² У даљем тексту приказани су најзначајнији чиниоци који утичу на спољнополитичке одлучиоце при одређењу будућег односа Републике Србије са НАТО и начина њеног ангажовања у Партнерству за мир.¹³

Међу субјективним чиниоцима који утичу на спољнополитичке одлучиоце у вези са њиховим ставом о будућим односима Републике Србије са НАТО и Партнерством за мир најзначајнији су њихови социјални ставови, вредности и веровања.¹⁴ Социјални ставови, као релативно трајне менталне диспозиције у односу на НАТО и Партнерство за мир, представљају различите афективне тонове који се крећу на релацијама: непријатељство–пријатељство, неповерење–поверење, страх–сигурност. Различитост афективних тонова условљена је досадашњим развојем односа између српског народа и НАТО. Они су се кретали од веома блиске сарадње, под окриљем Трећег балканског пакта током педесетих година прошлога века, када је некадашња Федеративна Народна Република Југославија, а у оквиру ње и Србија као конститутивна република, први пут успоставила неку врсту „савезничког односа“ са чланицама НАТО, па до конфронтације за време грађанског рата на територији бивше СФРЈ, која се на самом крају прошлога миленијума завршила оружаним сукобом. У таквим околностима, подсећајући на последице агресије НАТО-а, једна група политичких партија наглашава и међу грађанима појачава афективни тон непријатељства, неповерења и страха од те политичко-војне организације. У исто време, друга група политичких партија гласно подржава чланство Републике Србије у НАТО, наглашавајући да је то савез који првенствено постоји ради очувања безбедности у евроатлантској регији и да грађани Србије могу да уживају његово поверење.

Вредности које признају спољнополитички одлучиоци, као резултат васпитања, политичке социјализације, индоктринације и властитих искустава, појављују се у процесу спољнополитичког одлучивања као важни

¹² Детаљније о чиниоцима спољнополитичког одлучивања у: Радован Вукадиновић, *истио*, стр. 139–170.

¹³ У теорији спољне политике под спољнополитичким одлучиоцима или актерима спољне политике првенствено се подразумевају лица која носе уставом одређене функције спољнополитичког одлучивања (шеф државе, чланови владе, чланови представничког тела – пре свега они који се налазе у спољнополитичким одборима, ...), али и остала лица која утичу на креирање спољнополитичких одлука: запослени у дипломатској служби – каријерни дипломатски службеници, лица на руководећим положајима у различитим министарствима, експерти из области међународних односа и др. Детаљније о спољнополитичким одлучиоцима, односно актерима спољне политике у: Војин Димитријевић и Радослав Стојановић, *Међународни односи, истио*, стр. 224–233, и Радован Вукадиновић, *Основи вањске политиике, истио*, стр. 65–78.

¹⁴ Сазнајно-лексичке основе примене социјалних ставова, вредности и веровања преузете из: Никола Рот, *Основи социјалне психологије*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1994, стр. 294–332. и Жарко Требјешанин, *Речник психологије*, Стубови културе, Београд, 2004.

оквири многих анализа и размишљања. Државе чланице НАТО су током хладног рата дефинисале своје вредности као индивидуалну слободу, демократију, приватно власништво над средствима за производњу, слободно тржиште и економско благостање ... , док је у исто време СФРЈ (и СР Србија, као њен конститутивни део), инспирисана политиком несврстаности, за своје вредности истицала: мир, слободу, братство и јединство, друштвено власништво над средствима за производњу, плански оријентисано тржиште, борбу против империјализма и хегемонизма Из упоредног приказа видљиве су разлике које су постојале између система вредности СФРЈ и било које чланице НАТО. У данашње време већина политичких партија које не подржавају чланство Републике Србије у НАТО и даље је остала ближа ставовима бивше СФРЈ као несврстане државе, док су политичке партије које подржавају чланство у великом обиму прихватиле вредности старих чланица НАТО.

С обзиром на то да се за вредности везује више сродних ставова и да се њихова структура састоји од сазнајних, емотивних и мотивационих компоненти, постоји могућност њиховог мењања. То је значајно у тражењу компромиса између политичких партија које имају дијаметрално различите погледе у односу на питања спољне политике према НАТО и Партнерству за мир. Формирање објективних социјалних ставова у вези са евроатлантским безбедносним интеграцијама допринеће доношењу „зрелих“ спољнополитичких одлука од којих ће грађани Србије имати оптималну корист, јер се њиховим постојањем стварају услови за реалну спознају добрих и лоших страна чланства и партнерства.¹⁵

Поред социјалних ставова и вредности, у групу субјективних фактора убрајају се и веровања, захваљујући којима спољнополитички одлучиоци прихватају одређене чињенице о евроатлантским безбедносним интеграцијама као истине или неистине, без проверавања на основу мишљења ауторитета или традиције, а не на основу рационалне и искуствене заснованости. За разлику од ставова и вредности, веровања су теже променљиве категорије. Међутим, дугорочно гледано, и веровања се могу донекле мењати ради објективне спознаје стварности. У том процесу од велике користи могу да буду елементи цивилног друштва.

Међу објективним факторима који утичу на спољнополитичке одлучиоце при дефинисању спољнополитичких циљева најзначајнији су: структура међународног система и услови деловања држава у том систему, национална улога државе, домаћи захтеви, способности реализације пла-

¹⁵ „У јавности се често полемисе на тему за и против НАТО. Неосноване аргументе у прилог чланства често износе чак и високи државни службеници. Један такав аргумент, који чини више штете него користи, гласи да је улазак у НАТО предуслов за улазак у ЕУ. Са друге стране, противници уласка Србије у Северноатлантски савез такође често износе аргументе који су више засновани на емоцијама и бујној машти него на објективној анализи и разумевању ове проблематике. Рецимо, тврди се да ће српски војници морати да дају своје животе у име туђих империјалних интереса и против воље грађана Србије“. Филип Ејдус, Јефтиније је ући у НАТО, www.ccmr-bg.org/cms/view.php?id=2826, (преузето 12. децембра 2007).

нираног спољнополитичког циља и јавно мишљење. Нестанком биполарне структуре међународног система након хладнога рата променила се и природа претње по безбедност већине европских земаља. Некадашња претња од оружаног, чак и нуклеарног сукоба између НАТО и Варшавског пакта замењена је великим бројем глобалних и транснационалних претњи, попут: тероризма, организованог криминала, ширења оружја за масовно уништавање, националних и верских сукоба. Скоро све међународне организације, чија је сврха постојања да очувају и унапреде безбедност, налазе се у потрази за самобитношћу у новом систему међународних односа. Неизвесно је када ће се униполарни систем, створен доминацијом Сједињених Америчких Држава, претворити у биполарни или мултиполарни. У таквој структури међународног система НАТО представља најмоћнију политичко-војну организацију са глобалним утицајем у међународној заједници.

Природа нових претњи наметнула је и ново промишљање безбедности у међународним односима. Данас се безбедност у свету претежно посматра као свеобухватна, заједничка (недељива) и кооперативна. Свеобухватна безбедност обухвата политичко-војне, економске, еколошке и хуманитарне аспекте безбедности.¹⁶ Заједничка безбедност, представљена Завршним извештајем Палмеове комисије из 1982. године, подразумева остваривање безбедности међународног субјекта заједно и у сарадњи са другим међународним субјектима, а не кроз њихово међусобно сукобљавање. Заједничка безбедност је недељива, што значи да је угрожавање безбедности једног субјекта међународних односа истовремено угрожавање безбедности и других субјеката. Кооперативна безбедност обухвата суштину, како ова два поменута појма, тако и појма класичне колективне безбедности, а нарочито методе консултације уместо конфронтације, уверавања у добре намере уместо застрашивања, превенције, међузависности, итд. С обзиром на наведену промену безбедносног окружења, Савет евроатлантског партнерства и Партнерство за мир представљају важне оквире сарадње њихових земаља учесница на пољу безбедности.

Република Србија не може одговорити на све безбедносне изазове и претње сама, посебно не на оне глобалног и транснационалног карактера. Због тога треба да сарађује са осталим државама учешћем у Савету евроатлантског партнерства и Партнерству за мир ради унапређења своје безбедности. Приступањем НАТО-у ушла би у аранжман колективне одбране, од чега би имала одређене користи, попут: увећања безбедности, раста привредних инвестиција и томе слично. Са друге стране, услед учешћа у операцијама одговора на кризу, као чланица НАТО или држава партнер, могла би да постане осетљивија на асиметричне претње, као што је међународни тероризам (случај Шпаније и Енглеске).

Имајући на уму да НАТО у последње време показује више интересовања према државама јужног Кавказа и централне Азије, као регионима од стратешког значаја, не може се рећи да Република Србија има посебно ва-

¹⁶ Charter for European Security, OSCE, Istanbul, 19 November 1999.

жну улогу у евроатлантским безбедносним интеграцијама.¹⁷ То, са једне тачке гледишта, представља ограничавајући фактор подстрекивања „посебно интензивне“ сарадње између Републике Србије и НАТО, али исто тако, са друге, представља фактор усмеравања ка реалном и сврсисходном партнерству за обе стране. У савременом међународном систему, који све више одликују међузависност и глобализација, свака се држава сусреће са сукобом националног и наднационалног. Одлуке које се доносе у НАТО утичу и на регионалну и на глобалну безбедност, као и на Републику Србију без обзира на њен однос према евроатлантским безбедносним интеграцијама.

Значај јединствености унутрашње и спољне политике намеће потребу да домаћи захтеви представљају важан фактор доношења спољнополитичких одлука Републике Србије. Један од најзначајнијих домаћих захтева јесте очување територијалне целовитости Републике Србије. Начин решавања статуса Косова и Метохије представља важну одредницу обима сарадње Републике Србије са НАТО, што спољнополитички одлучиоци треба да имају у виду при одређењу могућег начина ангажовања у Партнерству за мир.

У Презентационом документу Република Србија истиче да ће ангажовање у Партнерству за мир бити у складу са њеним економским, финансијским, људским, материјалним и осталим могућностима. Република Србија се налази у процесу транзиције и реформе целокупног сектора безбедности. Међутим, без обзира на те околности Србија има способности да успешно сарађује са НАТО кроз Партнерство за мир.

При дефинисању обима сарадње Републике Србије са НАТО спољнополитички одлучиоци треба да знају да ли је мишљење јавног мњења позитивно или негативно, односно шта грађани подржавају, а шта не на путу ка евроатлантским безбедносним интеграцијама.¹⁸

¹⁷ Шефови држава и влада у НАТО представили су државе јужног Кавказа и централне Азије као регионе од стратешког значаја на Самиту у Истанбулу 2004. У: *The Euro-Atlantic Partnership – Refocusing and Renewal*, Istanbul Summit, 28 June 2004. I. *Adapting Objectives and Priorities of Partnership*, 3. *Current Priorities*, paragraph 3.1.

¹⁸ Редовно квартално истраживање односа јавности некадашње државне заједнице Србија и Црна Гора према реформи њене Војске, које је реализовао Центар за цивилно-војне односе у времену од 2003. до 2005. године, показало је да већина грађана (преко 70 одсто) сматра да Република Србија треба да учествује у Партнерству за мир. Међутим, та програмска иницијатива ужива поверење само једне петине становништва, док једна половина становништва истиче да нема поверења према тој иницијативи. Што се тиче чланства у НАТО, једна трећина становништва подржава чланство Републике Србије у НАТО, а поверење у ту организацију има 5 одсто грађана, док 80 одсто испитаника исказује потпуно неповерење. Истраживања јавног мњења које је обавио Центар за слободне изборе и демократију показују да је подршка за чланство Републике Србије у Европску унију и НАТО опала са 29,2 одсто (април 2005) на 25,9 одсто (септембар 2007). Истраживања „Политикума“ показују да је 26,2 одсто становништва Србије за улазак у НАТО, док је против 60,7 одсто (октобар 2007).

Сасвим је сигурно да нису обухваћени сви субјективни и објективни чиниоци спољнополитичког одлучивања. Већина је променљивог карактера и због тога треба да се обради више могућих начина ангажовања Републике Србије у Партнерству за мир. Наведени чиниоци су међусобно повезани, што знатно усложњава доношење оптималне спољнополитичке одлуке о начину ангажовања Републике Србије у Партнерству за мир.

Начини ангажовања Републике Србије у Партнерству за мир

У Партнерству за мир постоји велики број механизма сарадње који су прилагођени како државама партнерима ради достизања њихових индивидуалних циљева дефинисаних државном политиком према Партнерству за мир, тако и достизању циљева партнерске политике НАТО. Партнер у својој државној политици према Партнерству за мир најчешће дефинише достизање циљева, као што су: демократска контрола оружаних снага; висок степен примене нових сазнања НАТО; успешна заједничка научна истраживања са чланицама НАТО и осталим партнерским државама; квалитетно израђена доктринарна документа у области безбедности и одбране; борбена готовост оружаних снага на нивоу задатом одговарајућим стандардима НАТО; спремност за учешће у операцијама под покровитељством Уједињених нација и других међународних организација.

Са друге стране, НАТО је циљеве своје партнерске политике дефинисао као: конструктиван дијалог и сарадњу; обезбеђене услове за реализацију реформе система одбране и безбедности код држава партнера; ефективан и ефикасан допринос партнерских оружаних снага реализацији операција под вођством НАТО; достигнуте интегративне способности држава партнера који су аспиранти за чланство у НАТО.¹⁹

Дефинисање и реализација циљева партнерства, са једне, и избор механизма сарадње са друге стране, одређују начин ангажовања државе партнера у Партнерству за мир. У досадашњој пракси Партнерства за мир, у односу на дефинисање и реализацију циљева партнерства и избор механизма сарадње, издвојила су се четири начина ангажовања држава партнера: као недовољно активан партнер; као активан партнер; као напредан партнер и као држава аспирант за чланство у НАТО. Недовољно активни партнери имају веома скромну сарадњу са НАТО услед непостојања политичке воље или слабих финансијских могућности. Активни партнери сарађују са НАТО кроз скоро све механизме Партнерства за мир и у догледној будућности очекују да ће постати аспиранти за чланство. Напредни партнери су економски богате државе које дају велики допринос Партнерству за мир, али најчешће немају амбиције за чланство у НАТО. Напредни партнеру су, првенствено, државе чланице Европске уније које нису чланице НАТО. Државе аспиранти су партнери који учествују у Акционом плану припрема за чланство у НАТО.

¹⁹ *The Euro-Atlantic Partnership – Refocusing and Renewal, op.cit, I. Adapting Objectives and Priorities of Partnership, 2. The Objectives of NATO's Partnership Policy, paragraph 2.1.*

Република Србија је у Презентационом документу исказала намеру да се активно ангажује у Партнерству за мир. Међутим, постоји могућност да постане недовољно активан партнер. Основни разлози за то не би требало да буду они који се односе на Белорусију и Молдавију (отежано финансирање активности у Партнерству за мир, немогућност ангажовања оружаних снага Белорусије ван националне територије, ...) већ могућност да Сједињене Америчке Државе и остале чланице НАТО признају независност Косова и Метохије. Процес решавања статуса Косова и Метохије битно утиче на динамику ангажовања Републике Србије у Партнерству за мир.

Без обзира на исказе у свом Презентационом документу, у случају да постане недовољно активан партнер, Република Србија би своју сарадњу са НАТО ограничила на скромни Индивидуални програм партнерства, као што је то случај са неким партнерима из централне Азије (Киргистан, Таџикистан, Туркменистан) или би уз Индивидуални програм партнерства учествовала и у Процесу планирања и ревизије, попут Белорусије и Молдавије. Због значаја који Процес планирања и ревизије има на реформу оружаних снага државе партнера, пожељно је да Република Србија учествује у том механизму и у случају да буде недовољно активан партнер. У прилог томе говори и чињеница да државе чланице Европске уније које нису чланице НАТО припремају своје оружане снаге за „европске“ потребе учешћем у анализираном механизму партнерства. Република Србија као недовољно активан партнер не би учествовала у операцијама подршке миру које предводи НАТО, нити би своје оружане снаге припремала за учешће у њима.

Република Србија у Партнерству за мир као активан партнер

Презентациони документ Републике Србије представља основу активног партнерства. Србија планира да партнерски однос са НАТО развија на основу постојећих садржаја програма и досадашње сарадње која се у последњих неколико година и развијала у духу Партнерства за мир. Државна заједница Србија и Црна Гора, касније Република Србија, имала је интензивну сарадњу са НАТО кроз Прилагођени програм сарадње СЦГ (Србија) – НАТО и у оквиру Групе СЦГ (Србија) – НАТО за реформу одбране.

Када се упореди Презентациони документ Републике Србије са презентационим документима напредних партнера (Аустрија, Финска, Ирска, Шведска, Швајцарска) може се закључити да су они усвојени за приближно исти обим сарадње са НАТО. У Презентационом документу Републике Србије истиче се спремност учествовања у Индивидуалном програму партнерства, Процесу планирања и ревизије, Акционом плану партнерства против тероризма, Акционом плану партнерства за изградњу институција одбране,

Индивидуалном акционом плану партнерства, Концепту оперативних способности, Програму унапређења образовања и обуке и Поверилачком фонду Партнерства за мир. Дакле, обухваћени су скоро сви успостављени механизми у Партнерству за мир, што обећава једну интензивну и плодну сарадњу између Републике Србије и НАТО. Узимајући у обзир да се у Презентационом документу Република Србије није изјаснила да жели да постане чланица НАТО, учешће у Акционом плану за чланство није предвиђено.

Ради остварења процеса сарадње и заједничког деловања са државама чланицама НАТО и учесницама Партнерства за мир на изградњи глобалне, регионалне и националне безбедности, Република Србија у Презентационом документу изражава спремност да преузме део одговорности за стабилан и трајан мир у региону, учествује у мировним операцијама са мандатом Уједињених нација и достигне интероперабилност оружаних снага са снагама држава чланица НАТО. Србија је Презентационим документом одабрала осам приоритетних области сарадње. То су: демократска контрола система одбране; стратегија и политика одбране; планирање и финансирање система одбране и управљање ресурсима; војно образовање, обука и доктрина; концептуални, плански и оперативни аспекти учешћа у мировним и хуманитарним операцијама; војномедицинске службе; атомско-биолошко-хемијска одбрана и изучавање страних језика.

Поред приоритетних, Република Србија изразила је заинтересованост да са НАТО сарађује у још десет додатних области сарадње, као што су: оперативни, материјални и административни аспекти стандардизације; војне вежбе и обука; сарадња и координација за одговор на ванредне ситуације; наука и технологија; контрола и управљање ваздушним простором; управљање кризама; одговор на тероризам; консултације, командовање и контрола (укључујући комуникационе и информационе системе, системе за навигацију и идентификацију, аспекте интероперабилности, процедуре и терминологију); односи са јавношћу; развојни програми сарадње у области наоружања и војне опреме. Дакле, Србија се определила да са НАТО сарађује у 18 области сарадње. Ако се узме у обзир да Радни план евроатлантског партнерства за 2006–2008. годину садржи 33 области сарадње, може се рећи да Република Србија жели свеобухватну сарадњу са НАТО.

Планира се да приказани облици сарадње буду реализовани путем: израде заједничких планова и програма сарадње и координације; учешћа у раду одбора (комитета) и командним структурама НАТО; учешћа у заједничким научноистраживачким пројектима; достизања циљева партнерства; организације и учешћа на међународним скуповима; консултација, састанака и саветовања; размене кадрова, информација и података; ангажовања мобилних тимова за образовање и обуку; заједничког учешћа у командно-штабним вежбама на оперативном и тактичком нивоу; заједничког учешћа у мировним и хуманитарним операцијама под мандатом Уједињених нација; заједничке обуке војног и цивилног кадра у националним и међународним центрима за обуку; учешћа на сајмовима наоружања и војне опреме.

Ради успешног достизања постављених циљева у Партнерству за мир и реализације активности у изабраним областима сарадње, Република Србија је спремна да омогући коришћење значајних ресурса и средстава.

Да би се Презентационим документом предвиђен обим и садржај сарадње остварио у пракси и да би имале користи обе стране, потребно је да се учешће у свим механизмима сарадње усклади са већ постојећом сарадњом, потребама реформе система одбране Републике Србије и захтевима изградње способности снага делегираних за активности Партнерства за мир у складу са задатим стандардима НАТО. Пожељно је да Србија усклади учешће у Индивидуалном програму партнерства са већ постојећом сарадњом са НАТО, започетим реформама и расположивим способностима, развојем способности снага стављених на располагање за потребе активности у Партнерству за мир, као и са ангажовањем у Процесу планирања и ревизије и у Индивидуалном акционом плану партнерства. Процесом планирања и ревизије треба изабрати оне циљеве партнерства чије достизање може позитивно да утиче на реформу система одбране Републике Србије и изградњу потребних капацитета снага планираних за ангажовање у мировним операцијама.

Активно ангажовање Србије у Партнерству за мир није став само Министарства одбране и Војске Србије, већ целокупног државног апарата. Због тога је потребно формирати адекватно координационо тело задужено за ангажовање Србије у Партнерству за мир од представника одређених министарстава (Министарство спољних послова, Министарство одбране, Министарство унутрашњих послова, Министарство финансија, Министарство правде, ...).

Потпуна примена Презентационог документа Републике Србије у пракси обезбеђује њено активно ангажовање у Партнерству за мир. У таквим околностима може се поставити питање – да ли је Србија као активан партнер у исто време и напредан партнер.

Република Србија у Партнерству за мир као напредан партнер

За НАТО су напредни партнери у Партнерству за мир – Аустрија, Финска, Ирска, Шведска и Швајцарска. Све ове земље су чланице Европске уније, осим Швајцарске која је традиционално неутрална држава. Њихово учешће у програмским садржајима је значајно, због чега се често каже да сарађују са НАТО у форми Партнерство за мир плус.²⁰ Напредни партнери имају велики значај за Партнерство за мир, јер представљају државе са развијеном демократијом и великим економским потенцијалима. Циљеви њи-

²⁰ Допринос напредних партнера операцијама на терену: у саставу КФОР-а напредни партнери учествују са приближно десет одсто (од 16.100 војника они дају 1.570). Аустрија се ангажује са 473, Финска са 396, Ирска са 208, Шведска са 298 и Швајцарска са 195 војника. У саставу ISAF-а Аустрија учествује са четири, Финска са 41, Ирска са 7, Шведска са 161 и Швајцарска са три војника.